

Problems in the Process of Citizen Oversight of Performance of Bua-khao Municipality Administration

Kathanyoo Kaewhanam¹

Phimlikid Kaewhanam²

Abstract

This article delineates the problems in the process of citizen oversight of the performance of local administration organizations, focusing on Bua-khao Municipality. Data for the research upon which this article was based were collected by in-depth interviews of a sample of 400 purposively selected residents, from focus group discussions, and from existing documents. Analysis of data was carried out using frequency counts, percentages, mean values, and standard deviation.

Results from this research indicate that the problems in the process of citizen oversight of the performance of the administrators of the municipality stem from the fact that the majority of the citizens did not have: 1) an opportunity to participate in municipality development planning, 2) information about the budgets of the municipality, 3) information or details about the procurements done by the municipality, 4) other pertinent information from the municipality, 5) a clear view of the role and function of the municipality, and 6) a clear understanding of the recall process. To rectify these problems, the state must provide the necessary information to educate the people in order to allow them to be good citizens. In addition, in order to file complaints and to recall administrators of the municipality, it is necessary that the state serves as a facilitator in the process and act on behalf of the people.

Keyword: Citizen oversight of performance

¹ Assistant Professor, Faculty of Political Science and Law, Kalasin University

² Lecturer, Faculty of Political Science and Law, Kalasin University

ปัญหาของกระบวนการในการติดตามตรวจสอบการดำเนินงาน ของเทศบาลเมืองบัวขาวโดยภาคประชาชน

กตัญญู แก้วหานาม¹

พิมพ์ลิขิต แก้วหานาม²

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอปัญหาของกระบวนการติดตามตรวจสอบผลการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยภาคประชาชน โดยใช้พื้นที่ของเทศบาลเมืองบัวขาวเป็นพื้นที่ศึกษา ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยได้จากการสัมภาษณ์แบบยังลึก การสนทนาประชุมกลุ่มย่อย และเอกสาร การวิเคราะห์ข้อมูลกระทำการโดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลชี้ให้เห็นว่า ปัญหาของการติดตามตรวจสอบผลการดำเนินงานของผู้บริหารเทศบาลอยู่ที่ประชาชน 1) ไม่มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาล 2) ไม่ทราบงบประมาณที่เทศบาลได้รับจัดสรร 3) ไม่ทราบว่าในแต่ละปีเทศบาลมีการจัดซื้อจัดจ้างอะไรบ้าง 4) ไม่ได้รับข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากทางเทศบาล 5) ไม่ทราบบทบาทหน้าที่ของเทศบาล และ 6) ไม่ทราบขั้นตอนการถอดถอนผู้บริหารท้องถิ่น ปัญหาเหล่านี้ควรจะได้รับการแก้ไขโดยการกำหนดให้ภาครัฐเข้ามามีบทบาทในการให้ข้อมูลข่าวสารและเสริมสร้างความรู้แก่ประชาชนในเรื่องของบทบาทหน้าที่ของการเป็นพลเมืองที่ดีและกำหนดให้ภาครัฐเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนในการดำเนินการตามกระบวนการร้องเรียนและถอดถอนผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

คำสำคัญ: การตรวจสอบของประชาชน

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

² อาจารย์ประจำ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

ความสำคัญของปัญหา

เมื่อกล่าวถึง “การมีส่วนร่วมของประชาชน” เป็นคำที่ทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นภาครัฐและเอกชน ยังคงกล่าวถึงและให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่คำนี้มักจะถูกหยิบยกมากล่าวถึงเสมอ เนื่องจากว่ารูปแบบการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นถือกำเนิดขึ้นมา จากความต้องการให้แก้ไขปัญหการบริหารราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาคที่ไม่สามารถดำเนินการแก้ไข ปัญหาและสนองต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง ฉะนั้นการปกครองท้องถิ่น ที่มุ่งสนองต่อความต้องการของประชาชนที่แท้จริงนั้นจะต้องเป็นการเริ่มต้นแก้ปัญหาที่รากเหง้าของปัญหา และแหล่งของปัญหา อย่างเป็นกระบวนการและอย่างยั่งยืน โดยน่าจะริเริ่มที่ตัวตนของประชาชน ผู้เป็นรากเหง้าของปัญหา เพราะว่าผู้ที่สัมผัสกับปัญหาย่อมรู้ถึงวิถีทางของปัญหาได้ดี (บุญเทียน จันสุข, 2548)

การทราบถึงปัญหาและความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะต้องสร้างและส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจในการร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบต่อมาถึงตัวประชาชนเอง และการที่จะสามารถให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม เพื่อแก้ไขปัญหาและนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นแล้วจำเป็นต้องยอมรับปรัชญาว่า มนุษย์ทุกคน ต่างปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของผู้อื่น และพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อกิจกรรมของกลุ่ม ขณะเดียวกันจะต้องยอมรับด้วยความบริสุทธิ์ใจว่า มนุษย์นั้น สามารถพัฒนาได้ถ้ามีโอกาสและการชี้แนะที่ถูกทาง (ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, 2536) การให้โอกาสประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมพัฒนาท้องถิ่น โดยเริ่มตั้งแต่การมีส่วนร่วมคิดค้นหาสาเหตุ ของปัญหาที่เกิดขึ้น และร่วมหาแนวทางแก้ไขปัญหา ร่วมตัดสินใจเลือกแนวทางการวางแผนการแก้ปัญหา รวมทั้งการร่วมปฏิบัติในกิจกรรมพัฒนาท้องถิ่นที่จัดในชุมชน และการประเมินผลงานกิจกรรมที่ได้ปฏิบัติ ไปแล้ว จึงเป็นกระบวนการที่จะเสริมสร้างให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นได้อย่างเต็มที่ (สุวโรจน์ บุคตาวงค์, 2557)

กลุ่มจังหวัด “ร้อยแก่นสารสินธุ์” ซึ่งประกอบไปด้วยจังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นกลุ่มจังหวัดที่มีการใช้แผนยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัด ที่เหมือนกัน อีกทั้งกลุ่มจังหวัดดังกล่าวได้มีพันธกิจร่วมกัน คือ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการบริหาร การกิจการบ้านเมืองที่ดี ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการศึกษาเกี่ยวกับภาคประชาชน ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจ ที่จะศึกษาเพิ่มเติมถึงการติดตามตรวจสอบการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของประชาชน ว่ามีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุประการใด ประกอบกับเทศบาลเมือง เป็นรูปแบบการปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ก่อตั้งมาอย่างช้านาน สำหรับ เทศบาลเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่วนใหญ่จัดตั้งขึ้นเมื่อประมาณ ปี พ.ศ. 2496 มีเพียงเทศบาลเมืองบัวขาวที่ได้รับการยกฐานะมาเป็นเทศบาลเมืองเพียงไม่กี่ปี จึงทำให้

ผู้วิจัยสนใจในการศึกษาถึงปัญหาของกระบวนการในการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานของเทศบาลเมืองบัวขาวโดยภาคประชาชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัญหาของกระบวนการในการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานของเทศบาลเมืองบัวขาวโดยภาคประชาชน

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้ได้รับการออกแบบมาให้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) โดยใช้ทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพ ในส่วนของข้อมูลเชิงปริมาณผู้วิจัยจะเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสุ่มเลือกประชาชนมาจำนวน 400 คน ด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากประชากรผู้อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมืองบัวขาว เพื่อทำการสัมภาษณ์ผู้ถูกเลือกเป็นตัวอย่าง โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structural Interview) ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างแนวคำถามขึ้นแบบกว้าง ๆ ที่เป็นคำถามปลายเปิด (Opened Question) บนฐานแนวคิดการติดตามตรวจสอบการดำเนินภาครัฐ

ข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมมาได้จากการสัมภาษณ์ทั้งหมด ผู้วิจัยได้นำมาประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อหาค่า สถิติพรรณนา (Descriptive statistics) เพื่อบรรยายลักษณะข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างโดยการแจกแจงความถี่ (Frequencies) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อแสดงการกระจายของข้อมูล

ในส่วนของข้อมูลเชิงคุณภาพสำหรับการศึกษาครั้งนี้ใช้สำหรับการวิเคราะห์ปัญหาและกระบวนการในการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยใช้การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth interview) และจากบันทึกการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) โดยมีสมาชิกกลุ่มประกอบด้วย ผู้นำชุมชน นักการเมืองท้องถิ่นหรือผู้รู้ข้อมูลที่ยินดีเปิดเผยข้อมูลในเทศบาล ข้อมูลเชิงคุณภาพที่เก็บมาได้ทั้งหมดเมื่อนำมารวมกันจะถูกนำมาวิเคราะห์โดยการจำแนกและจัดระบบข้อมูล (Typology and Taxonomy) ซึ่งหมายถึงการจำแนกและจัดหมวดหมู่ข้อมูลให้เป็นระบบเพื่อทำเป็นข้อสรุปย่อย ๆ และหาความเชื่อมโยงของแต่ละส่วนเพื่อให้ได้ข้อสรุปผลการวิจัย (Analytic Induction)

ผลการวิจัย

ก่อนที่จะกล่าวถึงปัญหาของกระบวนการในการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานของเทศบาลเมืองบัวขาวโดยภาคประชาชน ผู้วิจัยขอเสนอลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคมของผู้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ดังนี้

ลักษณะทางประชากร ได้แก่ พื้นที่อาศัย เพศ และอายุ ผู้ให้ข้อมูลจากตัวอย่างที่สุ่มมาได้ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมีจำนวน 231 คน คิดเป็นร้อยละ 57.8 ผู้ที่มีอายุระหว่าง 26-49 ปี มีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 66.7 รองลงมาคือช่วงอายุระหว่าง 50-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 20.7 ช่วงอายุ 61 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 8.8 ส่วนผู้ที่มีอายุระหว่าง 20-25 ปี มีเพียงร้อยละ 3.8 กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีอายุเฉลี่ยเท่ากับ 43.53 ปี และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 12.06 ปี

ลักษณะทางเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพและรายได้ เมื่อพิจารณาทางด้านอาชีพ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (22.4%) ประกอบอาชีพค้าขาย รองลงมาตามลำดับ คือผู้มีอาชีพรับจ้างทั่วไปหรือแรงงาน (21%) พนักงานลูกจ้างบริษัทเอกชน (20%) ข้าราชการหรือพนักงานของรัฐ (18%) เกษตรกรรม (13.8%) ส่วนผู้ที่ไม่ได้ประกอบอาชีพอะไรหรือแม่บ้านรวมกันเป็นสัดส่วนร้อยละ 4.8 เมื่อพิจารณาทางด้านรายได้ต่อเดือน พบว่า ผู้ที่มีรายได้สูงเกินกว่า 11,001 บาทขึ้นไปมีสัดส่วนเป็นร้อยละ 25.7 ส่วนใหญ่หรือร้อยละ 47.2 มีรายได้อยู่ในช่วง 7,001-11,000 บาท ร้อยละ 27.1 มีรายได้ต่ำกว่า 7,000 บาทต่อเดือน

ลักษณะทางสังคม พิจารณาเพียงด้านเดียวคือระดับการศึกษา ในกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่หรือร้อยละ 77.2 จบการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำแนกออกเป็น จบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 26.5 ผู้ที่จบการศึกษาสูงกว่าชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นแต่ไม่เกินระดับอนุปริญญามีจำนวนร้อยละ 30.0 จบการศึกษาไม่เกินชั้นประถมศึกษาคิดเป็นร้อยละ 20.7 ผู้ที่มีจบการศึกษาระดับปริญญาตรี หรือสูงกว่ามีจำนวนคิดเป็นร้อยละ 22.8

ตารางที่ 1 ร้อยละของผู้ถูกสัมภาษณ์ที่มองเห็นปัญหาของกระบวนการในการติดตามตรวจสอบ การดำเนินงานของเทศบาลเมืองบัวขาว จำแนกตามประเภทของปัญหา

ประเภทของปัญหา	ร้อยละของผู้ถูกสัมภาษณ์ (n=400)
ไม่มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาล	83.1
ไม่ทราบงบประมาณที่เทศบาลได้รับจัดสรร	87.0
ไม่ทราบว่าในแต่ละปีเทศบาลมีการจัดซื้อจัดจ้างอะไรบ้าง	84.8
ไม่ได้รับข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากทางเทศบาล	88.8
ไม่ทราบบทบาทหน้าที่ของเทศบาล	86.3
ไม่ทราบขั้นตอนการถอดถอนผู้บริหารท้องถิ่น	62.6

ผลการวิจัยในประเด็นหลัก ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มและข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ชี้ให้เห็นว่า การติดตามตรวจสอบการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยทั่ว ๆ ไปเป็นเรื่องที่ยากที่จะนำมาปฏิบัติได้ ในทำนองเดียวกัน การตรวจสอบการดำเนินงานของเทศบาลเมืองบัวขาว เป็นเพียง

เสมือนทฤษฎีที่ไม่ส่งผลในทางปฏิบัติ กล่าวคือ ร้อยละ 82.1 ของผู้ถูกสัมภาษณ์กล่าวว่า ตนเองไม่ได้มีส่วนเข้าไปร่วมใดใดในการติดตามตรวจสอบการดำเนินโครงการต่าง ๆ ของเทศบาลเมืองบัวขาว ร้อยละ 84.1 มองปัญหาเดียวกันในภาพกว้างของประชาชนทั่ว ๆ ไป โดยเชื่อว่า ประชาชนขาดการติดตามตรวจสอบพฤติกรรมการทำงานของเทศบาลเมืองบัวขาว

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความกระจ่างเพิ่มเติมว่า ปัญหาและ อุปสรรคหลักที่ทำให้การตรวจสอบการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเพียง วาทกรรมที่สวยหรู มีอยู่ 6 ประการ กล่าวคือ 1) ร้อยละ 83.1 ของผู้ถูกสัมภาษณ์ไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตั้งแต่ต้น ดังนั้น 2) เมื่อไม่ทราบแผนก็จะไม่ทราบตัวเลขเกี่ยวกับงบประมาณรายรับและรายจ่าย ควบคู่กันไปคือ ร้อยละ 87 ของผู้ถูกสัมภาษณ์มองว่า ปัญหาส่วนหนึ่งอยู่ที่ประชาชนไม่ทราบงบประมาณที่ทางเทศบาลได้รับการจัดสรรในแต่ละปีงบประมาณ การตรวจสอบการใช้จ่ายเงินของเทศบาล จึงไม่รู้ที่จะเริ่มต้นที่ประเด็นอะไร หากไม่สามารถทราบข้อมูลเกี่ยวกับงบประมาณและการเงิน ตัวเลขจำนวน ผู้ที่ไม่ทราบงบประมาณที่ทางเทศบาลจัดสรรในแต่ละปีสูงกว่าตัวเลขผู้ที่ไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาล หมายความว่า ประชาชนโดยทั่ว ๆ ไปไม่ว่าจะเข้าไปมีส่วนร่วมหรือไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วม ในการจัดทำแผน ต่างก็มีความคล้ายคลึงกันคือ ไม่ทราบงบประมาณด้วยกันทั้งคู่ 3) การไม่ทราบงบประมาณ กับการไม่ทราบว่า ในแต่ละปีเทศบาลมีการจัดซื้อจัดจ้างหรือทำอะไรบ้างเป็นเสมือนเหรียญ อีกด้านหนึ่งของการไม่ทราบงบประมาณ เป็นส่วนน้อยที่ไม่ทราบจำนวนงบประมาณแต่ทราบว่า เทศบาลได้จัดซื้อจัดจ้างอะไรบ้าง เป็นเพราะสิ่งที่ทางเทศบาลจัดซื้อจัดจ้างมีลักษณะเป็นรูปธรรม บางคนซึ่งเป็นส่วนน้อยจึงสามารถบอกได้ว่าเทศบาลจัดซื้อจัดจ้างอะไรบ้าง แต่อย่างไรก็ตามถือว่า ตัวเลขของผู้ที่ตอบหรือกล่าวถึง 3 ปัญหานี้มีความใกล้เคียงกัน 4) เมื่อพยายามหาเหตุผลว่าทำไมประชาชน จึงไม่เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนของเทศบาล คำตอบที่ตรงไปตรงมาคือ ร้อยละ 88.8 ไม่ได้รับข้อมูล ข่าวสารจากทางเทศบาลทั้งในมิติของกิจกรรมที่ทางเทศบาลจะทำและ/หรือไม่ได้รับคำชักชวนให้เข้าไปมีส่วนร่วม 5) ที่น่าหวั่นวิตกและสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาการปกครองท้องถิ่นของไทยคือ ร้อยละ 86.3 ของผู้ถูก สัมภาษณ์ไม่ทราบว่า เทศบาลมีหน้าที่อะไร จึงไม่เข้าใจหรือมองไม่เห็นว่าจะตรวจสอบการทำงาน ของเทศบาลได้หรือไม่และอย่างไร และ 6) ประมาณร้อยละ 63 มองว่า ปัญหาหลักของกระบวนการ ในการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานของเทศบาลเมืองบัวขาวอยู่ที่ประชาชนไม่ทราบขั้นตอนในการ ถอดถอนผู้บริหารท้องถิ่นว่าต้องทำอะไรบ้าง จากเหตุผลทั้ง 6 เหตุผลที่กล่าวมานี้ ทำให้การติดตาม ตรวจสอบการดำเนินงานของเทศบาลเมืองบัวขาวโดยประชาชนเป็นเพียงเสมือนวาทกรรมที่สวยหรู ที่ไม่ส่งผลในทางปฏิบัติแต่อย่างใด

ผู้วิจัยพยายามที่จะหาคำอธิบายเพิ่มเติมจากข้อมูลเชิงคุณภาพและเอกสารต่าง ๆ โดยในประเด็น แรก ผู้วิจัยให้ความสนใจในเรื่องของการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบทบาท หน้าที่ของเทศบาล ทั้งนี้ผู้วิจัยมีมติฐานว่า ในยุคข้อมูลข่าวสารโดยเฉพาะในปัจจุบันที่มีการใช้เครื่องมือ สื่อสารเข้ามาช่วยมากมาย เช่น Facebook Line และสื่อมวลชนต่าง ๆ เช่น วิทยู โทรทัศน์ เทศบาล

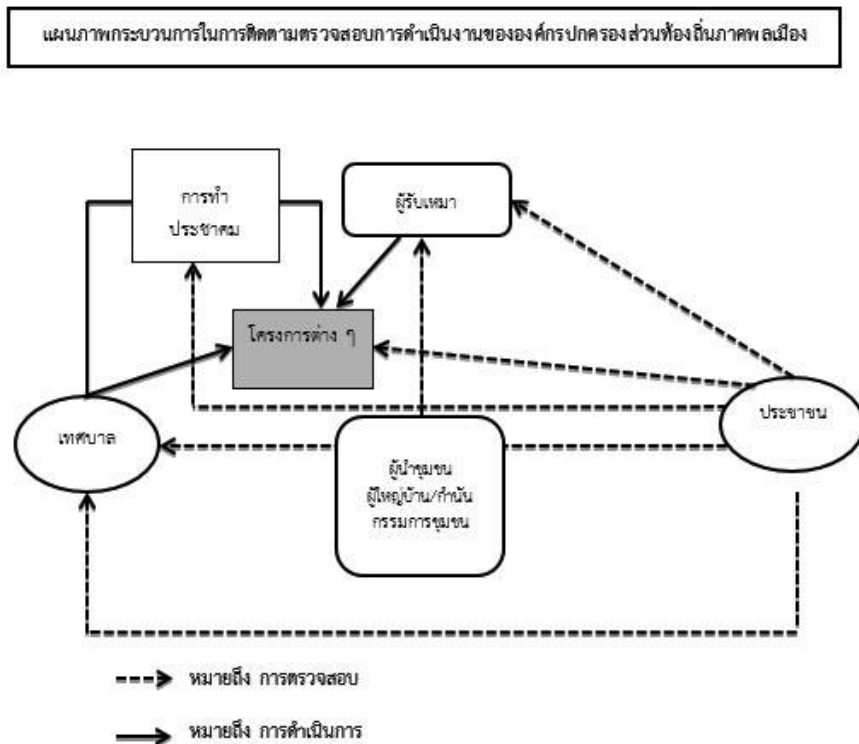
และประชาชนควรจะมีการติดต่อหรือปฏิสัมพันธ์กันมากและใกล้ชิด แต่ทำไมประชาชนยังไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นหรือเป็นพื้นฐานที่จะนำไปสู่การตรวจสอบการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จากการศึกษาเกี่ยวกับประเด็นการตรวจสอบรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า ในพื้นที่ที่ทำการศึกษานั้น แม้จะมีเครื่องมือและช่องทางการในการรับ-ส่งข่าวสารที่หลากหลาย เช่น การส่งเป็นหนังสือราชการ วิธีประกาศผ่านหอกระจายเสียงวิทยุ Facebook Line แต่จะการสื่อสารระหว่างเทศบาลกับประชาชนเป็นไปในลักษณะการสื่อสารทางเดียวโดยประชาชนเป็นเพียงผู้รับสารที่ทางเทศบาลเป็นผู้ส่งสารและเผยแพร่ข้อมูลให้กับประชาชน หรือบางครั้งมีลักษณะเป็นการประชาสัมพันธ์หรือโฆษณาสร้างภาพที่ดีของทางเทศบาล ดังที่นางวิไล สนั่นเอื้อ ประชาชนในเทศบาลเมืองบัวขาว ได้ให้ข้อมูลในส่วนนี้ว่า “ในแต่ละชุมชนก็จะมีหอกระจายเสียงที่ได้รับความอนุเคราะห์จากเทศบาลเมืองบัวขาวเพื่อกระจายข่าวไปทุกบ้านที่ประชาชนได้ยินกันทั่ว”

คำอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับการไม่มีเกิดระบบการติดตามหรือตรวจสอบการดำเนินงานของเทศบาลโดยประชาชน อยู่ที่วัฒนธรรมและพฤติกรรมทางสังคมของประชาชน โดยในประเด็นนี้จากการศึกษา พบว่า ประชาชนผู้ให้ข้อมูลให้ความสำคัญกับพฤติกรรมในการทำงานมากกว่ากระบวนการหรือมิติหรือข้อตกลงหรือนโยบายที่ผู้บริหารเทศบาลได้ให้ไว้ในช่วงหาเสียง จากข้อมูลเชิงคุณภาพสะท้อนให้เห็นว่า เมื่อพูดถึงการตรวจสอบการทำงานของเทศบาลนั้น ประชาชนผู้ให้ข้อมูลจะให้ความสนใจไปที่พฤติกรรมการให้ความสนใจหรือเอาใจใส่ของบุคลากรเหล่านั้นกับประชาชนเป็นหลัก และพิจารณาจากผลงานที่ออกมาเป็นรอง โดยจากข้อมูลจะไม่ได้มีการกล่าวถึงการตรวจสอบลักษณะส่วนบุคคลหรือเรื่องส่วนตัว ทั้งนี้ ประชาชนมีความเข้าใจผิดว่า กระบวนการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานของเทศบาล หมายถึงการติดตาม สอดส่องพฤติกรรมของสมาชิกสภาเทศบาล คณะผู้บริหาร และพนักงานของเทศบาลไม่ให้มีความประพฤติที่ไม่เหมาะสม

คำอธิบายเพิ่มเติมอีกประการหนึ่งเกี่ยวข้องกับการติดตามตรวจสอบการดำเนินโครงการต่าง ๆ ของทางเทศบาล ซึ่งเป็นประเด็นที่น่าสนใจ กล่าวคือ เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลแต่เพียงผิวเผินจะดูเหมือนว่าประชาชนได้เข้าไปติดตามตรวจสอบการดำเนินงานของเทศบาล ที่เป็นเช่นนี้เพราะคำตอบที่ได้มามีลักษณะเป็นปทัสสถานที่ทุกคนในสังคมทราบกันดีว่า การเป็นพลเมืองที่ดีจะต้องเข้าไปติดตามตรวจสอบการดำเนินงาน และเป็นการเน้นย้ำถึงความสำคัญของการตรวจสอบจากภาคพลเมืองผู้ที่เป็นเจ้าของภาษีที่ได้มาใช้จ่ายและเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากโครงการหรือการดำเนินต่าง ๆ ดังเช่นที่ประชาชนอีกท่านหนึ่ง ที่ให้ข้อมูลว่า “เทศบาลชี้แจงรายละเอียดต่าง ๆ มา แล้วเราก็ประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านรู้ เราก็ดูแลประชาคม กำชับว่าให้ช่วยกันเช็ค ช่วยกันดูว่าบมมันเหมาะสมหรือไม่ เพราะเงินมันเป็นภาษีของพวกเรา เขามาทำเขาก็ทำให้บ้านเรา เราเลยต้องช่วยกันดู” หรือที่อาจจะเป็นลักษณะการตรวจสอบแบบหลวมดังที่ ประชาชนใน เทศบาลเมืองบัวขาว บอกว่า “สังเกตอยู่นะครับ สังเกตแบบดูอยู่ห่างๆ แต่ถ้าทำผิดอะไรนี้ตรวจสอบแน่นอนแต่ตอนนี้ไม่มีใครทำผิดอะไร” ในการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานของเทศบาล ประชาชนในเขตเทศบาล กล่าวว่า

"เทศบาลมีเอกสารรายงานสรุปส่งมาให้ทุกปี แต่ในระหว่างการทำงานต่าง ๆ นั้น ไม่ได้เข้าไปติดตามได้แต่ดูตามผู้รับเหมาที่เข้ามาทำงาน หรือไม่ก็ถามข่าวหรือแจ้งเรื่องให้ สท. ในพื้นที่"ทั้งหมดนี้เมื่อวิเคราะห์ให้ลึกซึ้งว่า การติดตามตรวจสอบการดำเนินงานในความหมายของประชาชนคือ การไปมองหรือดูว่าเทศบาลได้ทำอะไรบ้าง เมื่อไหร่ และอย่างไร แต่ประชาชนขาดความรู้ทางเทคนิคหรือทางวิชาการที่จะไปตรวจสอบมาตรฐานของงาน และในทางกฎหมาย ประชาชนไม่ใช่เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถเข้าไปตรวจสอบมาตรฐานการทำงานตลอดจนการเบิกจ่ายงบประมาณต่าง ๆ ของรัฐ

ในทำนองเดียวกันกับการติดตามการดำเนินการของโครงการต่าง ๆ การตรวจสอบการจัดซื้อหรือจัดจ้างของประชาชนเพื่อให้เกิดความโปร่งใส ในความหมายของประชาชนหมายถึง การเข้าไปร่วมสังเกตการณ์ในวันกำหนดการยื่นซอง และพิจารณา ผลการประกวดราคา สอบราคาซึ่งประชาชนทำได้เพียงเท่านั้น ประชาชนจะไม่มีข้อมูลหรือไม่มีทางทราบได้ว่า ผู้ประมูลรายใดบ้างที่มีการสมรู้ร่วมคิดกันในการกำหนดราคาประมูล ขณะเดียวกันประชาชนก็ไม่สามารถเข้าไปร่วมรับรู้ได้ ดังผู้ให้ข้อมูลที่ผู้บริหารของเทศบาลท่านหนึ่ง กล่าวว่า “กระบวนการในการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานของเทศบาล ในเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดซื้อจัดจ้างนั้น ประชาชนไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง เนื่องจากในกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ไม่ได้กำหนดไว้ แต่ผู้บริหารได้ให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมสังเกตการณ์ในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างได้โดยสมัครใจ” ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชน

ในการติดตามตรวจสอบการจัดซื้อจัดจ้างของเทศบาลเมืองนั้น รูปแบบที่เป็นโดยทั่วไปคือ การเข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะที่ไม่เป็นทางการ คือ การติดตามตรวจสอบที่ไม่มีลายลักษณ์อักษร ไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบการจัดซื้อจัดจ้างผ่านการสอบถามจากตัวแทนของชุมชน เช่น ผ่านผู้นำชุมชน สมาชิกสภาเทศบาล หรือแม้กระทั่งการติดตามตรวจสอบผ่านป้ายประกาศของโครงการก่อสร้างต่าง ๆ ขณะเดียวกันมีประชาชนผู้ให้ข้อมูลที่เข้าใจกระบวนการและขั้นตอนตามกฎหมายว่าใครบ้างที่มีสิทธิเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดซื้อจัดจ้าง ดังที่ ประชาชนในเขตเทศบาล กล่าวว่า "ไม่เคยตรวจสอบ เพราะให้ตัวแทนของประชาคมเข้าไปแทน (ตัวแทนประชาคม คือ ตัวแทนหมู่บ้านละ 4 คน 2 คนเป็นกรรมการจัดซื้อ 2 คนเป็นคนตรวจรับ" แต่ทั้งนี้ก็ได้ให้ข้อมูลที่เป็นข้อสังเกตเพิ่มเติมถึงข้อมูลบางส่วนที่ว่าประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมแค่เพียงตามกระบวนการเท่านั้น ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับตรวจสอบการจัดซื้อจัดจ้าง ให้เกิดความโปร่งใสขึ้นเนื่องจากมีกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องที่กำหนดผู้มีอำนาจหรือจะเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบ ทำให้ประชาชนไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการได้ทั้งหมด แต่สามารถมีตัวแทนบางส่วนที่เข้ามามีส่วนในเรื่องนี้ได้ จึงทำให้เมื่อกล่าวถึงการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการจัดซื้อจัดจ้างนั้น จะมีประชาชนบางส่วนที่ให้ข้อมูลว่าไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมหรือไม่รู้เรื่องจนบางครั้งนำไปสู่ความไม่พอใจของประชาชนได้หากได้ทราบในภายหลัง ซึ่งในส่วนนี้จำเป็นอย่างยิ่งที่เทศบาลจะต้องให้ข้อมูลเกี่ยวกับกฎหมายและระเบียบแก่ประชาชนเพื่อที่ความเข้าใจที่ถูกต้องและป้องกันความขัดแย้งเข้าใจผิดที่อาจจะเกิดขึ้นได้ แต่ทั้งนี้แม้ว่าจะไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการได้ทุกคน แต่ประชาชนก็สามารถเข้ามาตรวจสอบอย่างไม่เป็นทางการได้ และก็มีประชาชนส่วนหนึ่งได้ดำเนินการเช่นนี้อยู่แล้ว

เมื่อมองการตรวจสอบในมิติของการใช้สิทธิคัดค้านและร้องเรียน เมื่อเห็นว่าผู้บริหารดำเนินงานไม่ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่เป็นธรรม หรือสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีมติที่ไม่ถูกต้องหรือก่อให้เกิดความเดือดร้อน หรือพนักงานส่วนตำบล ประพฤติหรือปฏิบัติงานมิชอบด้วยกฎหมาย สามารถร้องเรียนต่อนายอำเภอหรือผู้ว่าราชการจังหวัด หากร้องเรียนแล้ว นายอำเภอหรือผู้ว่าจังหวัดไม่เอาใจใส่หรือไม่สามารถให้ความเป็นธรรมได้ ให้ร้องเรียนโดยตรงมายังกระทรวงมหาดไทย หรือฟ้องศาลปกครองก็ได้ พบว่า ไม่ได้มีการดำเนินการทั้งนี้เพราะกระบวนการทางกฎหมายยุ่งยากและซับซ้อนเกินกว่าที่ประชาชนจะรวมตัวกันรวบรวมรายชื่อเพื่อร้องเรียนผู้มีอำนาจของรัฐให้มาดำเนินการในเรื่องนี้

ในอดีตที่ผ่านมาเคยมีประเด็นการคัดค้านข้อบังคับ/มติของเทศบาล โดยประชาชนผู้ให้ข้อมูลจะมีทั้งสองกลุ่ม คือ กลุ่มที่เคยใช้สิทธิคัดค้านและร้องเรียน และกลุ่มที่ไม่เคยใช้สิทธิคัดค้านและร้องเรียน ในกลุ่มแรกนั้น ดังกรณีของประชาชนในเขตเทศบาลบัวขาว กล่าวว่า " เคยร้องผ่าน สท. ไปครั้งหนึ่ง แล้ว สท. ก็ไปทะเลาะกันกับนายกฯ เป็นเรื่องเจาะท่อ สร้างถนน นี่แหละ" ดังที่ประชาชนในเขตเทศบาล กล่าวว่า "เคย (สมัยก่อน) เราเห็นว่ามันเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็น เลยบอกว่าแบ่งงบไปเพิ่มโครงการอื่นที่จำเป็นกว่าได้ไหม" คล้ายกับที่ประชาชนในเขตเทศบาลอีกท่านหนึ่ง ได้ข้อมูลว่า "จากการติดตามในโครงการในงบของหมู่บ้านตัวเอง ถ้าเราเห็นว่าไม่โอเค ก็ดึงเขาไป ถ้าได้เจอนายกก็ถือโอกาสบอกเลย" ซึ่งเป็นลักษณะที่ไม่เป็นทางการเพื่อให้มีการนำไปพิจารณาต่อไป ซึ่งในกลุ่มแรกนี้จะพบว่าช่องทางในใช้สิทธิคัดค้านและร้องเรียนนั้นจะเป็นช่อง

เดียวกับที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น คือ การที่ประชาชนใช้สิทธิคัดค้านและร้องเรียนกับเทศบาลหรือตัวผู้บริหารโดยตรง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงแนวทางแก้ไขความขัดแย้งที่ดำเนินการภายในชุมชนท้องถิ่นไม่ได้อาศัยช่องทางการร้องเรียนต่อนายอำเภอหรือผู้ว่าราชการจังหวัด โดยสรุปประเด็นของการมีสิทธิคัดค้านและร้องเรียนนั้น พบว่า มีทั้งผู้ที่เคยใช้สิทธิในการคัดค้านและไม่เคยใช้สิทธิในการคัดค้าน ในกรณีของผู้เคยใช้สิทธิคัดค้านนั้นจะเป็นการคัดค้านในส่วนหนึ่งของโครงการที่อยู่พื้นที่ของตนเองและไม่เป็นไปตามที่ประกาศเอาไว้ โดยจากข้อมูลเป็นการคัดค้านโดยตรงไปที่ฝ่ายบริหารของเทศบาล และเป็นการดำเนินการแก้ไขความขัดแย้งภายในชุมชนไม่ได้ใช้กลไกตามที่กฎหมายระบุไว้ คือ ทางการร้องเรียนต่อนายอำเภอหรือผู้ว่าราชการจังหวัด

เมื่อนำการถอดถอนผู้บริหารหรือสมาชิกสภาของเทศบาลเมืองบัวขาว ตาม พ.ร.บ. ว่าด้วยการลงคะแนนเสียงเพื่อถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2542 มาเป็นรูปธรรมของการติดตามตรวจสอบการดำเนินงาน โดยในการถอดถอนนั้นผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะต้องรวมกันเข้าชื่อไม่น้อยกว่า 1 ใน 5 ของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เพื่อเสนอต่อผู้ว่าราชการจังหวัดแจ้งให้คณะกรรมการการเลือกตั้งให้มีการลงคะแนนเพื่อถอดถอน ซึ่งจะต้อง มีผู้มาออกเสียงไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง และจะต้องออกเสียงถอดถอนไม่น้อยกว่า 3 ใน 4 ของผู้มาใช้สิทธิ ออกเสียงจึงจะถอดถอนได้ จะเห็นได้ชัดเจนว่า ไม่เคยมีการเสนอถอดถอนผู้บริหารและสมาชิกสภาเทศบาลแต่อย่างใด ดังคำกล่าวของประชาชนในเขตเทศบาลท่านหนึ่ง ที่กล่าวว่า *"ไม่เคย มีแต่พวก สท. เขาร้องกันเอง"* เช่นเดียวกับประชาชนในเทศบาลเมืองบัวขาวอีกท่านหนึ่งกล่าวว่า *"ไม่มีเรื่องถอนผู้บริหาร อย่าวว่าแต่ผู้บริหารเลยครับ ผู้ใหญ่บ้านท่านก็ไม่มีคนรับเรื่องร้องเรียนก็ไม่มี"* ซึ่งก็สอดคล้องกับการให้ข้อมูลส่วนใหญ่ของประชาชนกล่าวโดยสรุปในส่วนของ การถอดถอนผู้บริหารหรือสมาชิกสภาของเทศบาลบัวขาวนั้น ถือว่าเป็นกระบวนการที่แม้จะมีระเบียบกฎหมายกำหนดไว้ แต่พบว่าจะไม่มีการเสนอการถอดถอนผู้บริหารหรือสมาชิกสภาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจากประชาชน ส่วนหนึ่งอาจจะเป็นเพราะยังไม่มีประเด็นที่มีความรุนแรง หรือผู้บริหารหรือสมาชิกสภายังทำงานในระดับที่ประชาชนมีความพึงพอใจ แต่อย่างไรก็ตามข้อเท็จจริงคือ การถอดถอนเป็นเรื่องที่ยุ่ยยากในทางปฏิบัติเกินกว่าที่ประชาชนธรรมดาทั่วไปจะดำเนินการหรือให้ความสนใจ

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้ชี้ให้เห็นว่า การติดตามตรวจสอบการทำงาน of เทศบาลเมืองบัวขาวหรือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยทั่ว ๆ ไปเป็นเพียงหลักการที่ยังไม่ส่งผลหรือไม่เห็นผลในทางปฏิบัติ ในกรณีของเทศบาลเมืองบัวขาวเราไม่พบการตรวจสอบของภาคประชาชนที่เป็นระบบ แต่ถึงกระนั้นก็ตามข้อคำถามหลักของงานวิจัยนี้คือ ในตัวกระบวนการติดตามตรวจสอบการทำงาน of องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีปัญหาอะไรบ้างที่ไม่เอื้อหรือไม่สนับสนุนให้เกิดการตรวจสอบการทำงาน of องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น งานวิจัยนี้พบว่า ปัญหาพื้นฐานมีอยู่ 6 ประการคือ 1) ประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาล 2) ประชาชนไม่ทราบงบประมาณที่เทศบาลได้รับจัดสรร 3) ประชาชนไม่ทราบว่า

ในแต่ละปีเทศบาลมีการจัดซื้อจัดจ้างอะไรบ้าง 4) ประชาชนไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารของเทศบาล 5) ประชาชนไม่ทราบบทบาทหน้าที่ของเทศบาล และ 6) ประชาชนไม่ทราบขั้นตอนการถอดถอนผู้บริหารท้องถิ่น ข้อมูลเชิงคุณภาพจากงานวิจัยนี้ ให้คำอธิบายว่า ปัญหาทั้ง 6 ประการนี้เกิดจากประชาชนไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นและส่งเสริมการเรียนรู้ทางด้านการเมืองการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย เทศบาลและหน่วยงานของรัฐโดยทั่ว ๆ ไป มักจะไม่ให้ข้อมูลที่เสริมสร้างสติปัญญาและความรู้ที่จำเป็นแก่ประชาชน ข้อมูลข่าวสารที่หน่วยงานของรัฐให้แก่ประชาชนมักจะมีลักษณะเป็นการสื่อสารทางเดียว และ/หรือมีลักษณะเป็นการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของหน่วยงานของรัฐ ในกรณีนี้ประชาชนมองว่า เทศบาลเมืองบัวขาวควรจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาการปกครองท้องถิ่นโดยให้ความรู้เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของการเป็นพลเมืองที่ดี ซึ่งการตรวจสอบเป็นเพียงปลายเหตุ หากทุกฝ่ายได้ทำหน้าที่ของการเป็นพลเมืองที่ดีการติดตามตรวจสอบการทำงานก็แปรเปลี่ยนสภาพไปเป็นการสร้างสังคมที่ทุกคนรู้หน้าที่ และมีความรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ของตนเอง

จากสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ประชาชนไม่เข้าใจว่าการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นคืออะไร ประชาชนยังเข้าใจว่า การติดตามตรวจสอบคือการมองดูหรือเป็นสักขีพยานว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ทำอะไรหรือไม่ ขณะเดียวกันในบางกรณีอย่างเช่นการจัดซื้อจัดจ้างนั้น ประชาชนไม่สามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการเนื่องจากไม่ได้เป็นเจ้าของที่ของรัฐ และกฎหมายไม่ได้กำหนดไว้ในทางปฏิบัติจึงไม่สามารถเข้าไปทำหน้าที่ตรวจสอบความโปร่งใสของกระบวนการได้

นอกจากนี้ พบว่า ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการใช้สิทธิคัดค้านและร้องเรียนหรือในเรื่องของการถอดถอน ในมุมมองของประชาชนและในมิติของทางกฎหมาย รัฐควรจะมีการอำนวยความสะดวกในกระบวนการทางกฎหมาย โดยไม่ปล่อยให้เป็นที่และความรับผิดชอบของประชาชนตามลำพัง การมีคนกลางที่เป็นนักวิชาชีพทางกฎหมายที่ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของประชาชนในการติดต่อประสานกับข้าราชการระดับสูง อย่างเช่น นายอำเภอหรือผู้ว่าราชการจังหวัด จะลดมิติและช่องว่างทางสังคมระหว่างประชาชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่เป็นอุปสรรคพื้นฐานที่ทำให้ประชาชนไม่ยอมเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการร้องเรียนและถอดถอน การมีเจ้าหน้าที่ประสาน 1 คนในแต่ละจังหวัด จะมีประโยชน์ในการลดความขัดแย้งภายในชุมชนอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและเชิงวิชาการ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย งานวิจัยเสนอแนะให้รัฐกระจายอำนาจลงสู่ท้องถิ่น และต้องปฏิรูปท้องถิ่น และที่สำคัญการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ไม่มุ่งเน้นพัฒนาความเจริญไว้เฉพาะที่เมืองใหญ่ เป็นการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ให้ประชาชนได้เรียนรู้ความเป็นประชาธิปไตย เรียนรู้การตรวจสอบ และสร้างสำนึกพลเมืองภายใต้กรอบของการกระจายอำนาจ

เมื่อมีการกระจายอำนาจอย่างจริงจังแล้ว รัฐจะต้องสร้างความรู้หรือสำนึกของความเป็นตัวแทนของคนในท้องถิ่นให้มากขึ้น เพื่อไม่ให้จำกัดอยู่เฉพาะกับผู้ที่เป็นตัวแทนของกลุ่มหรือชุมชนในลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใด ซึ่งในที่นี้อาจจะหมายถึงตัวแทนในการพิทักษ์ประโยชน์ของชุมชนส่วนรวม

ทั้งก่อนและหลังการกระจายอำนาจรัฐจะต้องเพิ่มและพัฒนาช่องทาง หรือวิธีการในการให้มูลข่าวสารและความรู้ทางด้านการปกครองท้องถิ่นในฐานะพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตยแก่ประชาชนให้มากขึ้น พร้อม ๆ กันนี้รัฐจะต้องทำการกระตุ้นหรือสร้างจิตสำนึกของการเป็นพลเมืองที่ดี ข้อเสนอแนะนี้ได้จากผลการวิจัยขึ้นนี้ที่พบว่า ในระดับเล็กสุดหรือระดับปัจเจกจะเห็นถึงความตั้งใจและความปรารถนาที่ดีที่ต้องการจะเห็นชุมชนมีความสุข ชุมชนมีการพัฒนามากขึ้น ช่วยตอบแทนบุญคุณของแผ่นดินที่อาศัยอยู่ อยากให้ชุมชนได้รับการดูแลอย่างทั่วถึง และประชาชนพร้อมที่จะอาสาเข้ามาช่วยทำงานพัฒนาให้กับชุมชนให้กับเทศบาล โดยไม่มีค่าตอบแทนใด ๆ

นอกจากความรู้ทางด้านการเมืองแล้ว รัฐควรที่จะเพิ่มความรู้ทางเศรษฐกิจและความรับผิดชอบทางด้านการงบประมาณ (economic literacy and budgeting responsibility) ให้แก่ทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐและประชาชน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการบริหารการปกครองซึ่งเป็นกระบวนการและกรอบการทำงานทางระเบียบวิธีที่รวมเอาการจัดองค์กรประชาชน การพัฒนากลไกการติดตามตรวจสอบของประชาชน ความรู้เกี่ยวกับการทำให้เป็นประชาธิปไตย และการใช้เครื่องมือและวิธีการการมีส่วนร่วมสำหรับการสร้างความรับผิดชอบและความโปร่งใสสาธารณะ

ข้อเสนอแนะในเชิงวิชาการ

งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นกับกระบวนการตรวจสอบการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยภาคประชาชนนั้นส่วนหนึ่งมาจากการไม่ได้รับความรู้เกี่ยวกับระเบียบ กฎหมาย รวมถึงขั้นตอนของการตรวจสอบของภาคประชาชน ดังนั้น จึงมีความน่าสนใจว่ามีความจำเป็นอย่างไรที่จะส่งเสริมความรู้ของประชาชนในด้านนี้ให้เพิ่มมากขึ้น จึงควรที่จะมีการศึกษากระบวนการให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการตรวจสอบภาคประชาชนที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลให้แก่ประชาชนต่อไป

นอกจากนี้ยังให้ข้อคิดเห็นว่า การส่งเสริมสำนึกของความเป็นพลเมืองอาจจะต้องมีการร่วมกันในหลายภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาควิชาการ และภาคประชาสังคม ดังนั้น จึงมีความน่าสนใจที่จะทำการวิจัยเพื่อออกแบบเกี่ยวกับโครงสร้าง และการดำเนินการความร่วมมือที่ควรจะเป็นของการพหุภาคีดังกล่าวเพื่อส่งเสริมสำนึกของความเป็นพลเมือง

ข้อคิดเห็นทางวิชาการอีกข้อหนึ่งคือ ในการสอดส่อง กำกับดูแลและตรวจสอบการทำงานท้องถิ่นควรจะต้องมีการร่วมกันในหลายภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาควิชาการ และภาคประชาสังคม ดังนั้น จึงมีความน่าสนใจในการทำการวิจัยเกี่ยวกับโครงสร้าง และปฏิบัติการเชิงร่วมมือในดำเนินการแบบพหุภาคีในประเด็นดังกล่าว

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเรื่อง แนวทางการเสริมสร้างสำนึกพลเมืองของประชาชนในการติดตามตรวจสอบการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา เทศบาลเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

เอกสารอ้างอิง

กองราชการส่วนตำบล. (2544). *คู่มือปฏิบัติงานการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล*. กรุงเทพฯ: กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย.

----- . (2550). ประกาศสำนักทะเบียนกลาง กรมการปกครอง เรื่อง จำนวนราษฎรทั่วราชอาณาจักร แยกเป็นกรุงเทพมหานครและจังหวัดต่าง ๆ ตามหลักฐานการทะเบียนราษฎร วันที่ 30 ธันวาคม 2550. ลงวันที่ 29 มกราคม 2551.

ธีรยุทธ บุญมี. (2546). *ชาตินิยมและหลังชาตินิยม*. กรุงเทพฯ: สายธาร.

บุญเทียน จันสุข. (2548). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลกมลาไสย อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์* (รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ รบ.ม.). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

บทบาทการตรวจสอบการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ม.ป.ป). สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2557, จาก www.Lawlocal.tongthin.com

ปริญญ์ เทวานฤมิตรกุล . (2553). *พลเมืองศึกษา (Civic Education): พัฒนาการเมืองไทยโดยสร้างประชาธิปไตยที่ “คน”*. กรุงเทพฯ: สถาบันสังคมศึกษา สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2536). *การพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท*. กรุงเทพฯ: ไทยอนุเคราะห์ไทย.

สุวโรจน์ บุตดาวงค์. (2557). การเปรียบเทียบการบริหารองค์กรของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดีเด่นที่ได้รับรางวัลด้านการบริหารจัดการที่ดี จังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*, 7(2), 65-74.

อคิน รพีพัฒน์. (2527). *บทบาทของวิชาสังคมศาสตร์กับการพัฒนาชนบท*. ขอนแก่น: สถาบันวิจัย และพัฒนาชนบทมหาวิทยาลัยขอนแก่น.

Elliott, A. (2001). The Reinvention of Citizenship. in Nick Stevenson (ed.), *Culture & Citizenship*, London: SAGE.

Giddens, A. (1985). *The nation-state and the violence*. Cambridge : Polity.

Brunello, R. A. (1996). Citizenship Rights and Responsibilities. In *International Encyclopedia of Government and Politics* 1.

Aristotle (edited by C. Lord). (1984). *Politics*. Chicago: The University of Chicago Press.

Plato (trans By T. J. Saunders). (1970). *Laws*. London: Penguin.

Marshall, T. H. (1950). *Citizenship and Social Class*. Cambridge: Cambridge University Press.